

УДК 338.439.223

Ю. М. Марчук,

*к. с.-г. н., завідувач кафедри ботаніки, дендрології та лісової селекції,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1184-261X>

А. І. Карпук,

*д. е. н., професор, директор, відокремлений підрозділ НУБіП України**"Боярська лісова дослідна станція", м. Київ*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2920-8131>

О. М. Дзюбенко,

*д. е. н., начальник,**Черкаське обласне управління лісового та мисливського господарства, м. Черкаси*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9837-696X>

Р. А. Буценко,

*аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2471-9979>

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.19-20.31

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЛІСОГОСПОДАРЮВАННЯ: ПРІОРИТЕТИ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВИКОНАННЯ ВИРОБНИЧО-ФІНАНСОВИХ ПЛАНІВ

Yu. Marchuk,

PhD in Agricultural Sciences, Head of the Department of Botany, Dendrology and Forest Selection, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

A. Karpuk,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Principal, Separate Division of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine "Boyarka forest research station", Kyiv

O. Dzyubenko,

Doctor of Economic Sciences, Chief, Cherkasy Forestry and Hunting Department, Cherkasy

R. Butsenko,

Postgraduate student, The National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

INSTITUTIONAL MODERNIZATION OF THE FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISM OF FORESTRY: PRIORITIES FOR IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF PRODUCTION AND FINANCIAL PLANS

Обґрунтовано доцільність інституціональної модернізації фінансово-економічного механізму лісогосподарювання в умовах природно-ресурсних обмежень та поглиблення реформи системи управління лісовим господарством. Дослідження показали, що нині діючий фінансово-економічний механізм лісогосподарювання спрацьовує не завжди з позитивним ефектом, а це підтверджується тим, що у 2018–2020 роках не забезпечувалося фактичне виконання Державним агентством лісових ресурсів України окремих показників виробничо-фінансових планів по лісовому і мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища. Виявлено, що внаслідок спорадичності та половинчатості регуляторного впливу на діяльність постійних лісокористувачів сформувався комплекс інституціональних пасток та інституціональних розривів у фінансово-економічному забезпеченні сфери лісогосподарювання. Обґрунтовано, що проявами посилення інституціональних пасток та інституціональних розривів у фінансовому забезпеченні сфери лісогосподарювання є відсутність в останні роки повноцінного бюджетного фінансування процесів лісовідновлення, лісовідтворення, охорони та захисту лісів, а також введення мораторію на експорт лісу-кругляка, що унеможливило залучення значних обсягів фінансових ресурсів постійними лісокористувачами. Встановлено, що усунення такого роду інституціональних пасток та інституціональних розривів потребує комплексної інституціональної модернізації не окремих елементів фінансування потреб лісогосподарського виробництва, а фінансово-економічного механізму лісогосподарювання в ціло-

му з врахуванням наслідків поглиблення децентралізації влади, цифрової трансформації системи управління лісовим господарством та євроінтеграційних пріоритетів розвитку держави. Доведено, що інститутами-правилами, які потребують першочергового умонтування у фінансово-економічний механізм лісогосподарювання, мають бути інститут соціальної та екологічної відповідальності постійних лісокористувачів, інститут цільової спрямованості акумульованої в публічних бюджетах рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів та інститут комерціалізації екосистемних послуг лісів. Встановлено, що ключовим моментом інституціональної модернізації фінансово-економічного механізму лісогосподарювання є інституціоналізація спеціальних фондів розвитку лісового господарства у бюджетах різного таксономічного рівня, що дасть можливість сформувати надійне джерело фінансування потреб лісового господарства.

The expediency of institutional modernization of the financial and economic mechanism of Forestry in the conditions of natural resource constraints and deepening the reform of the forestry management system is substantiated. Studies have shown that the current financial and economic mechanism of forestry does not always work with a positive effect, and this is confirmed by the fact that in 2018–2020 the state agency for forest resources of Ukraine did not ensure the actual implementation of certain indicators of production and financial plans for forestry and hunting and environmental protection. It is revealed that due to the sporadic and semi-partial regulatory impact on the activities of permanent forest users, a complex of institutional traps and institutional gaps in the financial and economic support of the forestry sector has formed. It is proved that the manifestations of the strengthening of institutional traps and institutional gaps in the financial support of the forestry sector are the lack of full-fledged budget funding for the processes of reforestation, reforestation, forest protection and protection in recent years, as well as the introduction of a moratorium on the export of Roundwood, which made it impossible to attract significant amounts of financial resources by permanent forest users. It is established that the elimination of such institutional traps and institutional gaps requires a comprehensive institutional modernization not of individual elements of financing the needs of forestry production, but of the financial and economic mechanism of forestry as a whole, taking into account the consequences of deepening the decentralization of power, digital transformation of the forestry management system and European integration priorities of the state's development. It is proved that the institutions-rules that require priority integration into the financial and economic mechanism of forestry should be the Institute of social and environmental responsibility of permanent forest users, the Institute of target orientation of rent accumulated in public budgets for special use of forest resources, and the Institute for commercialization of forest ecosystem services. It is established that the key point of institutional modernization of the financial and economic mechanism of forestry is the institutionalization of special funds for the development of forestry in budgets of different taxonomic levels, which will make it possible to form a reliable source of financing for the needs of forestry.

Ключові слова: фінансово-економічний механізм, лісогосподарювання, інституціональна модернізація, виробничо-фінансовий план, інституціональна пастка, екологічна відповідальність.

Key words: financial and economic mechanism, forestry, institutional modernization, production and financial plan, institutional trap, environmental responsibility.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Ведення лісового господарства є складним багатофункціональним процесом, що потребує реалізації комплексу лісогосподарських, природоохоронних та агролісомеліоративних заходів, щоб забезпечити належні темпи приросту деревної маси і сформувати відповідний територіальний базис для підвищення рівня лісистості. Однак відсутність достатніх обсягів фінансування не дає можливості забезпечити належні умови для науково обгрунтованого ведення лісового господарства, а також для розвитку сучасних методів та техно-

логій лісівництва. Для покращення умов фінансового забезпечення заходів, пов'язаних з веденням лісового та мисливського господарства, утриманням природно-заповідного фонду та спеціальним використанням лісових ресурсів, необхідним є усунення комплексу інституціональних пасток та інституціональних розривів, які утворилися у фінансово-економічному механізмі лісогосподарювання. Інституціональна пастка — це неефективна стійка норма (неефективний інститут), що має самопідтримуючий характер. Інституціональний розрив — це невідповідність між формальним запровадженням інституту-норми чи інституту-організації та їх реальним умонтуванням в систему суспільного відтворення. У сфері лісогосподарювання комплекс інституціональних

пасток та інституціональних розривів в останні роки виник у зв'язку з тим, що численні інституціональні трансформації відбувалися без належного врахування ролі лісових ресурсів в забезпеченні екологічної стійкості територій, науково-обґрунтованих вимог безперервного та невиснажливого ведення лісового господарства, а також ролі постійних лісокористувачів в соціально-економічному розвитку окремих регіонів та територіальних громад базового рівня. Такого роду інституціональні розриви та інституціональні пастки не дають можливості суб'єктам лісогосподарського підприємництва повною мірою використати наявний потенціал для нарощення обсягів фінансового забезпечення процесів оновлення та реконструкції основного капіталу лісового та мисливського господарства. Ряд інституціональних розривів та інституціональних пасток у фінансовому забезпеченні потреб лісового господарства виник у зв'язку з введенням мораторію на експорт лісу-кругляка, що позбавило постійних лісокористувачів надійного джерела поступлення валютних надходжень, що у підсумку призвело до зниження обсягів фінансування проєктів оновлення основного капіталу лісогосподарського та деревообробного виробництва, а також уповільнило процеси підвищення рівня комплексності господарського освоєння лісоресурсного потенціалу, зокрема через більш результативне використання пучка екосистемних послуг, які продукуються лісовими біогеоценозами. Також певні інституціональні розриви та інституціональні пастки виникли у зв'язку з половинчатістю окремих заходів держави в частині диверсифікації джерел, методів та способів фінансово-інвестиційного забезпечення лісогосподарської, лісоохоронної та деревообробної діяльності. Усунення такого роду інституціональних пасток та інституціональних розривів потребує комплексної інституціональної модернізації не окремих елементів фінансування потреб лісогосподарського виробництва, а фінансово-економічного механізму лісогосподарування в цілому з врахуванням наслідків поглиблення децентралізації влади, цифрової трансформації системи управління лісовим господарством та євроінтеграційних пріоритетів розвитку держави. Без відповідного обґрунтування пріоритетів інституціональної модернізації фінансово-економічного механізму лісогосподарування вже у коротко- та середньостроковій перспективі унеможливиться результативна реалізація Державним агентством лісових ресурсів України (ДАЛРУ) виробничо-фінансових планів по лісовому і мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

В останні десятиліття значно зросла кількість наукових праць вітчизняних вчених, присвячених розробленню сучасного фінансово-економічного механізму лісогосподарування з врахуванням глобальних трендів розвитку лісівництва, кращих практик передових країн щодо невиснажливого та безперервного ведення лісового господарства, вимог стосовно підвищення рівня комплексності використання лісоресурсного потенціалу. У ряді праць виокремлюються найбільш суттєві проблеми диверсифікації методів та інструментів фінансо-

во-економічного механізму лісогосподарування, зокрема обґрунтовуються фундаментальні засади формування фінансово-економічного механізму розвитку лісового господарства на регіональному рівні [1], розкриваються передумови та визначається порядок організації фінансових потоків у системі лісогосподарських підприємств [3], пропонуються перспективні напрями трансформації системи фінансових відносин у лісовому секторі на засадах бюджетної економії та самоокупності [5], ідентифікуються детермінанти удосконалення функціонування системи фінансового забезпечення розвитку лісового господарства України [6], визначаються особливості фінансового забезпечення вітчизняних підприємств лісового господарства [7], обґрунтовуються пропозиції стосовно удосконалення фінансової системи лісової галузі в цілому [14]. Зокрема, А.Торосов, Є. Зуєв та Ю. Харченко вважають, що найбільш складною залишається проблема фінансування лісової галузі. Фінансова система лісового господарства в сучасних умовах є недосконалою. Бюджетне фінансування лісогосподарської діяльності є недостатнім, його частка в загальних витратах протягом десятиріччя знаходилася на рівні 20—30%, а в останні роки було майже призупинено. Тому питання удосконалення механізму фінансування лісової галузі країни є вкрай актуальним і потребує негайного вирішення [14].

Г. Москаль підтримує ідею відновлення бюджетного фінансування лісового господарства. На його думку, власних коштів підприємств, отриманих від реалізації робіт та послуг в лісовому господарстві, не вистачає для впровадження природозабезпечуючих технологій, закупівлі нової сучасної техніки, обладнання для будівництва лісогосподарських доріг. Тому слід відновити бюджетне фінансування, зокрема на ведення лісового й мисливського господарства, охорону й захист лісів в лісовому фонді. Відсутність державного фінансування необхідно частково компенсувати за рахунок зменшення витрат на утримання об'єктів природно-заповідного фонду на території лісогосподарських підприємств, на яких заборонено або обмежено лісогосподарську діяльність [4, с. 21]. Доцільність перегляду пріоритетів фінансування лісового господарства впливає з твердження О. Горгана про те, що існує загроза стрімкої втрати продуктивності лісів без фінансування державних програм через держбюджет. Питання бюджетного фінансування лісової галузі на сьогодні є принциповим [12, с. 22].

На переконання А. Жаворонок та Н. Ковальчук, забезпечення достатнього обсягу фінансового забезпечення підприємств лісової галузі може бути досягнуто через: скорочення поточних зобов'язань; зменшення поточних боргів у структурі джерел фінансування необоротних активів; збільшення власних коштів в обороті; збільшення довгострокових джерел фінансування; збільшення нерозподіленого прибутку, зменшення частки споживання чистого прибутку; реструктуризацію дебіторської заборгованості; поліпшення складу, структури і стану основних виробничих засобів; удосконалення планування, управління й організації праці та виробництва; зниження фондомісткості, підвищення фондовіддачі та продуктивності праці на лісогосподарських підприємствах [7, с. 157]. Водночас залишаються в ла-

тентному стані авторські підходи стосовно інституціональної модернізації фінансово-економічного механізму лісогосподарювання в цілому, особливо в частині підвищення результативності виконання виробничо-фінансових планів Державним агентством лісових ресурсів України. Мляво відбувається процес імплементації комплексу інститутів-правил у сферу лісогосподарювання, які дали б можливість активізувати повноцінний розвиток лісогосподарських виробництв на основі найефективнішого освоєння сировинної складової лісоресурсного потенціалу несировинних користностей лісів.

ЦІЛІ СТАТТІ

Метою статті є розроблення пріоритетних напрямів інституціональної модернізації фінансово-економічного механізму лісогосподарювання в умовах поглиблення децентралізаційних та євроінтеграційних процесів, зокрема в частині удосконалення інституціонального забезпечення реалізації виробничо-фінансових планів по лісовому і мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У вітчизняній сфері лісогосподарювання сформувався комплекс інституціональних пасток та інституціональних розривів, які виникли внаслідок спорадичного та половинчатого застосування методів та інструментів регуляторного впливу на постійних лісокористувачів, що не дозволяє використати наявний потенціал нарощення обсягів фінансування процесів лісовідтворення, лісовідновлення, лісорозведення, охорони та захисту лісів. Така спорадичність та половинчатість зумовлена тим, що вже багато років центральний орган виконавчої влади, що відповідно до існуючого інституціонального забезпечення сфери лісогосподарювання визначає пріоритети національної лісової політики, не отримує достатнього спектра повноважень та позбавлений навіть критично необхідного набору регуляторів впливу на процеси розширеного відтворення лісоресурсного потенціалу, а це не дає можливості використати резерви диверсифікації джерел фінансування лісової галузі. Проявами посилення інституціональних розривів та інституціональних пасток у фінансовому забезпеченні сфери лісогосподарювання є відсутність в останні роки повноцінного бюджетного фінансування процесів лісовідновлення, лісовідтворення, охорони та захисту лісів, а також введення мораторію на експорт лісу-кругляка, що унеможливило залучення значних обсягів фінансових ресурсів постійними лісокористувачами.

Інституціональними пастками та інституціональними розривами, які негативно впливають на динаміку фінансування лісової галузі, виступають: відсутність узгодженої політики щодо лісу та стратегії розвитку; у деяких випадках слабкість інституцій, недостатнє співробітництво та комунікація між відповідальними міністерствами та державними агентствами, відсутність прозорості та довіри; відсутність актуальної інформації про всі ліси та лісові фонди (кадастр); неефективні заходи з пристосування лісів до змін клімату та природних катастроф; відсутність фінансових стимулів, високе оподаткування лісових господарств, обмежене рефінансуван-

ня лісових ресурсів, економічні втрати; відсутність сучасних, екологічних технологій збирання врожаю та прокладання просік [2, с. 13].

Відображенням наявності інституціональних пасток та інституціональних розривів в системі фінансування сфери лісогосподарювання та результативності фінансового забезпечення процесів лісовідтворення, лісовідновлення, охорони та захисту лісів виступає виконання запланованих показників виробничо-фінансових планів по лісовому і мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища. Прикметною рисою названих планів є те, що вони охоплюють чотири розділи: 1) лісове і мисливське господарство; 2) лісорозведення; 3) збереження природно-заповідного фонду; 4) спеціальне використання лісових ресурсів. Розділ I "Лісове і мисливське господарство" охоплює фінансування процесів, пов'язаних з лісовпорядкуванням та проектно-вишукувальними роботами, зокрема базовим лісовпорядкуванням, безперервним лісовпорядкуванням, ґрунтово-типологічними обстеженнями, іншими роботами з лісовпорядкування, проектно-вишукувальними роботами, моніторингом лісів, інвентаризацією та оцінкою лісового фонду, державним обліком лісів, проведенням лісової сертифікації.

Негативним моментом реалізації ДАЛРУ виробничо-фінансових планів по лісовому і мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища за 2018-2020 роки є те, що за аналізований період не були повною мірою виконані плани фінансування заходів лісовпорядкування та проектно-вишукувальних робіт. Зокрема у 2018 році план по фінансуванню лісовпорядкування та проектно-вишукувальних робіт був виконаний на 83,2%, у 2019 році — на 77,1%, у 2020 році — на 79,4%. У 2020 році порівняно з 2018 роком обсяг фінансування заходів лісовпорядкування та проектно-вишукувальних робіт зменшився на 66 млн грн (в 1,47 разу) (табл. 1). Незважаючи на в цілому негативну динаміку у фінансуванні заходів лісовпорядкування та проектно-вишукувальних робіт, спостерігається позитивний тренд у фінансуванні моніторингу лісів, також не відбулося в цілому різкого зменшення бюджетних видатків на здійснення інвентаризації лісів і оцінки лісового фонду та проведення лісової сертифікації.

На відміну від фінансування процесів лісовпорядкування та проектно-вишукувальних робіт, де спостерігається перманентне невиконання планів, у фінансуванні рубок формування і оздоровлення лісів та інших заходів у 2018—2020 роках плани виконувалися. Рубки формування і оздоровлення лісів та інших заходів охоплюють рубки догляду за лісом, усього, у тому числі: рубки освітлення, рубки очищення, рубки проріджування та прохідні рубки; інші види рубок формування і оздоровлення лісів та інші заходи, пов'язані з веденням лісового господарства, усього, у тому числі: рубки вибіркові санітарні та суцільні санітарні.

Також рубки формування і оздоровлення лісів та інших заходів охоплюють: лісовідновні рубки; рубки переформування; рубки, пов'язані з реконструкцією деревостанів; ландшафтні рубки; інші заходи з формування і оздоровлення лісів; інші заходи, пов'язані з веденням лісового господарства; інші заходи, не пов'язані з веденням лісового господарства.

Зокрема у 2018 році план фінансування рубок формування і оздоровлення лісів та інших заходів було вико-

нано на 127,8%, у 2019 році — на 116,0, у 2020 році — на 117,1%. Водночас у 2020 році порівняно з 2018 роком обсяг фінансування рубок формування і оздоровлення лісів зменшився на 40,5 млн грн (на 2,2%).

Важливою складовою реалізації виробничо-фінансових планів по лісовому і мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища виступають допоміжні лісгосподарські роботи. Допоміжні лісгосподарські роботи охоплюють: відведення лісосік під рубки формування і оздоровлення лісів та інші заходи; відведення ділянок під інші види спеціального використання лісових ресурсів (крім відведення під рубки головного користування (РГК)); трелювання деревини на верхні склади; ремонт і утримання осушувальних систем; інші витрати, усього, у тому числі: будівництво тимчасових (сезонних) лісгосподарських доріг та ремонт і утримання наявної лісодорожньої мережі. Позитивною стороною реалізації даної складової виробничо-фінансових планів по лісовому і мисливському господарству та охороні навколишнього природ-

ного середовища є те, що у 2018—2020 роках плани було перевиконано. Так у 2018 році план фінансування допоміжних лісгосподарських робіт було виконано на 133,1%, у 2019 році — на 114,1%, у 2020 році — на 116,6%. Водночас в динаміці фінансування за даною статтею спостерігається низхідний тренд. У 2020 році порівняно з 2018 роком обсяг фінансування допоміжних лісгосподарських робіт зменшився на 74,2 млн грн або на 10,7%.

Важливою складовою ведення лісового господарства є відновлення лісів на землях, наданих у постійне користування. Відновлення лісів на землях, наданих у постійне користування, передбачає садіння і висівання лісу, сприяння природному поновленню, реконструкцію насаджень, догляд за лісовими культурами, доповнення лісових культур, обробіток ґрунту під лісові культури, у тому числі під лісові культури наступного року, заготівлю лісового насіння. Фінансування заходів з відновлення лісів на землях, наданих у постійне користування, у 2018—2020 роках в цілому характеризувалося негатив-

Таблиця 1. Основні показники виконання ДАЛРУ виробничо-фінансових планів по лісовому і мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища за 2018—2020 рр. (тис. грн)*

Показники	2018 рік			2019 рік			2020 рік			Відх. факту 2020 р. до факту 2018 р.	
	план	факт	% викон.	план	факт	% викон.	план	факт	% викон.	Абсол., +, -	Темп росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Розділ I. Лісове і мисливське господарство	5517740,0	6738590,7	122,1	6439426,8	6601660,6	102,5	5944393,0	6312760,5	106,2	-425830	93,7
1.1. Лісовпорядкування та проектно-вишукувальні роботи	168710,0	140380,8	83,2	226443,1	174604,9	77,1	260182,5	206462,0	79,4	66081,2	147,1
1.2. Рубки формування і оздоровлення лісів та інші заходи	1464474,5	1872216,7	127,8	1657375,5	1922558,4	116,0	1564285,1	1831673,7	117,1	-40543	97,8
1.3. Допоміжні лісгосп. роботи	521957,9	694501,8	133,1	579535,0	661001,7	114,1	531853,0	620273,2	116,6	-74228,6	89,3
1.4. Відновлення лісів на землях, наданих у постійне користув.	429478,7	527904,3	122,9	473553,8	496921,8	104,9	429826,8	470281,2	109,4	-57623,1	89,1
1.5. Охорона лісу від пожеж	181215,3	204573,5	112,9	234642,8	209596,1	89,3	212750,3	222372,9	104,5	17799,4	108,7
1.6. Боротьба зі шкідниками та хворобами лісу	27091,4	35936,4	132,6	36980,9	38642,6	104,5	35724,4	37862,5	106,0	1926,1	105,4
1.7. Мисливське господарство	26295,2	29816,8	113,4	28380,8	25043,0	88,2	26394,9	25534,4	96,7	-4282,4	85,6
1.8. Загальновиробничі витрати	1876724,6	2248651,1	119,8	2214075,4	2126663,6	96,1	1965044,0	1983270,8	100,9	-265380	88,2
1.9. Адміністративні витрати	821792,4	984609,3	119,8	988439,5	946628,5	95,8	918332,0	915029,8	99,6	-69579,5	92,9
Розділ II. Лісорозведення	32708,1	28404,7	86,8	49507,3	36041,0	72,8	36931,0	36028,3	97,6	7623,6	126,8
2.1. Лісорозведення на землях наданих у постійне користув.	29335,6	26304,3	89,7	49507,3	36041,0	72,8	36931,0	36028,3	97,6	9724	137,0
2.2. Лісорозведення на землях інших користувачів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.3. Створення полезахисних лісових смуг	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Оформлення правост. докум. на землі для лісорозведення	3372,5	2100,4	62,3	924,0	957,8	103,7	740,0	280,7	37,9	-1819,7	13,4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Розділ III. Збереження природно-заповідного фонду	125894,9	125517,9	99,7	137362,7	133409,7	97,1	146395,6	142994,8	97,7	17476,9	113,9
3.1. Лісовпорядкування та проектно-вишукувальні роботи	2719,6	2219,4	81,6	1302,6	1009,0	77,5	1175,0	605,6	51,5	-1613,8	27,3
3.2. Рубки формування та оздоровлення лісів та інші заходи	4083,5	4346,4	106,4	6424,7	5541,1	86,2	6316,3	5563,8	88,1	1217,4	128,0
3.3. Допоміжні лісогосп. роботи	5710,2	5909,1	103,5	4146,0	3530,1	85,1	4230,0	3579,8	84,6	-2329,3	60,6
3.4. Відновлення лісів на землях, наданих у постійне користує.	695,8	698,7	100,4	871,8	727,5	83,4	739,7	739,4	100,0	40,7	105,8
3.5. Охорона лісу від пожеж	6589,2	6859,0	104,1	7786,9	7762,9	99,7	9226,0	10104,2	109,5	3245,2	147,3
3.6. Боротьба зі шкідниками та хворобами лісу	68,4	75,3	110,1	64,0	75,8	118,4	83,0	70,5	84,9	-4,8	93,6
3.7. Мисливське господарство	1752,7	1652,9	94,3	1849,6	1517,2	82,0	1641,1	1553,4	94,7	-99,5	94,0
3.8. Загальновиробничі витрати	48901,6	48425,8	99,0	55568,3	53981,8	97,1	57790,1	57392,1	99,3	8966,3	118,5
3.9. Адміністративні витрати	55373,9	55331,3	99,9	59348,8	59264,3	99,9	65194,4	63386,0	97,2	8054,7	114,6
Розділ IV. Спеціальне використання лісових ресурсів	5680991,4	6248769,3	110,0	6800007,5	6578785,8	96,7	6269220,8	6143638,8	98,0	-105131	98,3
4.1. Заготівля деревини у порядку рубок головн. корист.	2083088,0	2100131,2	100,8	2449880,9	2311809,7	94,4	2481486,8	2271483,7	91,5	171352,5	108,2
4.2. Заготівля другорядних лісових матеріалів	4312,3	4176,8	96,9	4392,1	4618,8	105,2	3761,6	3997,3	106,3	-179,5	95,7
4.3. Здійснення побічних лісових користувань	75,2	149,7	199,1	46,0	127,8	277,8	51,0	156,3	306,5	6,6	104,4
4.4. Використання корисних властивостей лісів	752,5	1465,3	194,7	801,1	1118,6	139,6	817,6	1212,0	148,2	-253,3	82,7
4.5. Інші заходи	1780016,9	2139859,2	120,2	1678991,2	1749428,2	104,2	1428510,9	1587038,6	111,1	-552821	74,2
4.6. Загальновиробничі витрати	1191149,7	1325301,3	111,3	1280554,7	1184521,8	92,5	1148505,5	1133739,1	98,7	-191562	85,5
4.7. Адміністративні витрати	621596,8	677685,8	109,0	691442,5	628804,8	90,9	581056,6	568761,4	97,9	-108924	83,9
Всього витрат	11357334,4	13141282,6	115,7	13426304,3	13349897,1	99,4	12396940,4	12635422,4	101,9	-505860	96,2

Джерело: ДАЛРУ [8—10].

ним трендом. У 2020 році порівняно з 2018 роком фінансування заходів з відновлення лісів на землях, наданих у постійне користування, скоротилося на 57,6 млн грн або на 10,9%. Хоча плани по фінансуванню заходів з відновлення лісів на землях, наданих у постійне користування, за аналізований період були виконані. В цілому постійні лісокористувачі, незважаючи на відсутність бюджетного фінансування, завдяки ефективній виробничо-господарській діяльності змогли забезпечити прийнятні темпи фінансування заходів з садіння і висівання лісу, а також природного поновлення лісів.

В цілому фінансування заходів з відновлення лісів на землях, наданих у постійне користування, зокрема щодо садіння і висівання лісу та сприяння природному поновленню у 2013—2020 роках характеризується висхідним трендом. Позитивним моментом в частині відтворення лісів та відповідно нарощення потенціалу біорізноманіття лісів необхідно вважати відносно значне зростання в останні роки витрат на сприяння природному

поновленню, що корелює з міжнародними пріоритетами поширення практики наближеного до природи лісівництва. Хоча для забезпечення реального збільшення видатків по цій статті потрібен більш прискорений ріст, оскільки у 2013—2020 рр. в динаміці витрат на садіння і висівання лісу в порівняних цінах 2012 року не спостерігається висхідної тенденції. В контексті нарощення потенціалу лісового біорізноманіття постійні лісокористувачі мають розширювати масштаби природного поновлення лісів, яке супроводжується найбільш продуктивним відтворенням флористичних та фауністичних ресурсів, збільшуючи тим самим несировинні корисності лісів і створюючи умови для охорони водозбірних басейнів та утримання органічних речовин [11].

Особливо деструктивний вплив на потенціал лісового біорізноманіття здійснюють пожежі, які призводять до знищення унікальних ландшафтів та рідкісних видів флори та фауни. Упередження лісових пожеж ускладнюються через непрогнозованість погодних та кліматичних

умов, а також через низький рівень екологічної свідомості відвідувачів лісових масивів. З огляду на це, важливою складовою фінансування лісового та мисливського господарства виступає фінансування заходів з охорони лісу від пожеж. Даний вид діяльності охоплює: влаштування протипожежних розривів, бар'єрів, заслонів; влаштування мінералізованих смуг; догляд за мінералізованими смугами, протипожежними розривами, бар'єрами, заслонами; благоустрій рекреаційних ділянок; організацію, утримання лісопожежних станцій; ремонт та утримання об'єктів протипожежного призначення; патрулювання за допомогою літальних систем; утримання тимчасових пожежних наглядців, підняття крон дерев; гасіння лісових пожеж; інші витрати. Виходячи з основних показників виконання ДАЛРУ виробничо-фінансових планів по лісовому і мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища за 2018—2020 рр., можна констатувати, що у 2020 році порівняно з 2018 роком фінансування охорони лісу від пожеж збільшилося на 17,8 млн грн або на 8,7%. У 2018 та 2020 роках план фінансування заходів з охорони лісу від пожеж було виконано. У 2019 році фактичне виконання плану становило 89,3%.

Позитивним моментом в частині упередження лісових пожеж є номінальне зростання величини витрат на догляд за мінералізованими смугами та протипожежними розривами. Зростання витрат у 2013—2020 рр. у номінальному вираженні також спостерігається по статті — влаштування мінералізованих смуг. Необхідно також забезпечити надійні джерела фінансування для збільшення протяжності створення протипожежних розривів, мінералізованих смуг, а також доріг протипожежного призначення.

В останні роки у сфері лісогосподарювання загострилася проблема боротьби зі шкідниками та хворобами лісу. Боротьба зі шкідниками та хворобами лісу є складовою виробничо-фінансових планів по лісовому і мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища. Даний комплекс заходів охоплює: лісопатологічні обстеження; лісопатологічний моніторинг; винищувальні роботи в осередках шкідників і хвороб, у тому числі авіаційними та наземними методами; біологічні заходи боротьби; ґрунтові розкопки. У 2018 році план фінансування боротьби зі шкідниками та хворобами лісу було виконано на 32,6%, у 2019 році — на 104,5%, у 2020 році — на 106,0%. В цілому у 2020 році порівняно з 2018 роком фінансування боротьби зі шкідниками та хворобами лісу зросло на 1,9 млн грн або на 5,4%.

Для отримання позитивних результатів в частині боротьби з хворобами та шкідниками лісу у короткостроковій перспективі (і це має отримати відповідне інституціональне та фінансове забезпечення в новій фазі реалізації Державної цільової програми "Ліси України") потрібно підвищити дієвість лісозахисних заходів через проведення регулярних лісопатологічних обстежень, винищувальних робіт в осередках шкідників і хвороб, а також через нарощення виробництва біологічних препаратів. Вагомого значення набуває також придбання сучасного обладнання для боротьби із шкідниками.

Поширення шкідників і хвороб в теперішніх умовах є однією з основних загроз відтворенню та збереженню біорізноманіття лісів. Тому вагомого значення набуває вчасне проведення лісопатологічних обстежень та проведення винищувальних робіт в осередках шкідників і хвороб,

що вимагає відповідного фінансування цих заходів. У 2013—2020 рр. в динаміці номінальної величини витрат на лісопатологічні обстеження спостерігається висхідна тенденція, що пов'язана з необхідністю локалізації вогнищ поширення верхнього короїда та інших шкідників [11].

В останні роки прискореними темпами зростала ділова активність у сфері мисливського господарства. Фінансування мисливського господарства охоплює фінансове забезпечення мисливського впорядкування, охорони диких тварин, обліку диких тварин, заготівлі і викладки кормів для підгодівлі мисливських тварин. За період 2018—2020 років план фінансування мисливського господарства був виконаний лише у 2018 році. У 2019 році виконання плану становило 88,2%, у 2020 році — 96,7%. В цілому у 2020 році порівняно з 2018 роком фінансування мисливського господарства зменшилося на 4,3 млн грн або на 14,4%. Прийняття управлінських рішень в частині збереження і відтворення фауністичних ресурсів вимагає отримання достовірної інформації про чисельність диких тварин, що потребує налагодження сучасної системи обліку диких тварин та мисливського впорядкування. По цих двох статтях витратів на лісове і мисливське господарство в цілому спостерігається низхідний тренд, що ускладнює заходи по створенню необхідних інфраструктурних та матеріально-технічних умов для обліку диких тварин та мисливського впорядкування.

В умовах реалізації президентських ініціатив щодо зростання рівня лісистості в Україні важливого значення набуває виконання планів по лісорозведенню. Оскільки лише через створення лісових культур на землях, які раніше не були зайняті лісом, реальною стає перспектива підвищення рівня лісистості території країни. Водночас у 2018—2020 роках плани по лісорозведенню на землях, наданих у постійне користування, не були повною мірою виконані. Зокрема у 2018 році даний план було виконано лише на 89,7%, у 2019 році — на 72,8%, у 2020 році — на 97,6%. Більше того, у 2018—2020 роках не здійснювалося лісорозведення на землях інших користувачів та не створювалися пожезахисні лісові смуги. У 2018 та 2020 роках дуже мляво проходили процеси оформлення правовстановлюючих документів для лісорозведення. Зокрема у 2018 році план по оформленню правовстановлюючих документів на землі для лісорозведення було виконано на 62,3%, у 2020 році — на 37,9%. Внаслідок уповільненого оформлення правовстановлюючих документів повільними темпами відбувається лісорозведення, що ускладнює процеси підвищення рівня лісистості.

Вагомою складовою діяльності ДАЛРУ виступає збереження природно-заповідного фонду. Більше того, розширення територій природно-заповідного фонду обмежує територіальну та ресурсну базу лісогосподарської діяльності. Водночас імплементація передового досвіду управління природно-заповідними територіями дасть змогу ефективніше використовувати екосистемні послуги, що продукуються лісовими біогеоценозами. На природно-заповідних територіях суб'єкти лісогосподарського підприємництва у 2018 році виконали план по лісовпорядкуванню та проектно-вишукувальних роботах на 81,6%, у 2019 році — на 77,5%, у 2020 році — на 51,5%. Зокрема, у 2020 році порівняно з 2018 роком роботи з лісовпорядкування та проектно-вишукувальних робіт зменшилися на 1,6 млн грн або на 72,7%. План

по рубках формування та оздоровлення лісів та інших заходах на природно-заповідних територіях у 2018 році було виконано на 106,4%, у 2019 році — на 86,2%, у 2020 році — на 88,1%. Фінансування рубок формування та оздоровлення лісів та інших заходів у 2020 році порівняно з 2018 роком збільшилося на 1,2 млн грн або на 28%.

Фінансування допоміжних лісогосподарських робіт лісогосподарські підприємства у 2018 році виконали на 103,5%, у 2019 році — на 85,1%, у 2020 році — на 84,6%. Зокрема у 2020 році порівняно з 2018 роком фінансування допоміжних лісогосподарських робіт зменшилося на 2,3 млн грн або на 39,4%. Не завжди за період 2018—2020 років виконувався план по відновленню лісів на землях природно-заповідного фонду, наданих у постійне користування. Зокрема у 2018 році він був виконаний на 100,4%, у 2019 році — на 83,4%, у 2020 році — на 100,0%. Не відзначається стійким трендом і динаміка виконання плану по охороні лісу від пожеж на територіях природно-заповідного фонду. У 2018 році план було виконано на 104,1%, у 2019 році — на 99,7%, у 2020 році — на 109,5%.

У 2020 році порівняно з 2018 роком видатки на охорону лісу від пожеж на територіях природно-заповідного фонду зросли на 3,2 млн грн або на 47,3%. У зв'язку з перманентним фінансовим дефіцитом у 2020 році не виконувався план фінансування боротьби зі шкідниками та хворобами лісу на природно-заповідних територіях. Зокрема, даний план у 2018 році було виконано на 110,1%, у 2019 році — на 118,4%, а у 2020 році — на 84,9%. У 2020 році порівняно з 2018 роком фінансування заходів з боротьби зі шкідниками та хворобами лісу на природно-заповідних територіях зменшилося на 4,8 тис грн або на 6,4%.

У 2018—2020 роках план видатків по мисливському господарству не виконувався через розширення площі природно-заповідного фонду. Так у 2018 році його виконання становило 94,3%, у 2019 році — 82,0%, у 2020 році — 94,7%. В цілому у 2020 році порівняно з 2018 роком видатки на мисливське господарство у природно-заповідному фонді зменшилися на 99,5 тис грн або на 6%. Водночас у 2020 році порівняно з 2018 роком зросли загальновиборничі та адміністративні витрати. Зокрема загальновиборничі зросли на 8,9 млн грн або на 18,5%, а адміністративні — на 8 млн грн або на 4,6%. В цілому план фінансування заходів по збереженню природно-заповідного фонду у 2018 році було виконано на 99,7%, у 2019 році — на 97,1%, у 2020 році — на 97,7%. Видатки по цій статті у 2020 році порівняно з 2018 роком збільшилися на 17,5 млн грн або на 13,9%.

Однією з основних складових виробничо-фінансових планів по лісовому та мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища виступає розділ — спеціальне використання лісових ресурсів. В цілому у 2020 році порівняно з 2018 роком фінансування цієї статті зменшилося на 105,2 млн грн або на 1,7%. У 2018 році план по фінансуванню заходів по заготівлі деревини у порядку рубок головного користування було виконано на 100,8%, у 2019 році — на 94,4%, у 2020 році — на 91,5%. В цілому витрати на заготівлю деревини у порядку рубок головного користування у 2020 році порівняно з 2018 роком збільшилися на 171,4 млн грн або на 8,2%. Протягом 2018—2020 років майже постійно перевищувався план по заготівлі

другорядних лісових матеріалів. Зокрема у 2018 році він був виконаний на 96,9%, у 2019 році — на 105,2%, у 2020 році — на 106,3%. У 2020 році порівняно з 2018 роком фінансування заготівлі другорядних лісових матеріалів зменшилося на 179,5 тис грн або на 4,3%.

Позитивним моментом виконання виробничо-фінансових планів по лісовому та мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища є те, що у 2018—2020 роках постійно виконувалися плани фінансування здійснення побічних лісових користувань. Зокрема у 2018 році цей план було виконано на 199,1%, у 2019 році — на 277,8%, у 2020 році — на 306,5%. В цілому у 2020 році фінансування здійснення побічних лісових користувань збільшилося на 6,6 тис грн або на 4,4%. Маркером підвищення рівня комплексності використання лісоресурсного потенціалу є перевиконання планів фінансування використання корисних властивостей лісів. Зокрема у 2018 році цей план було виконано на 194,7%, у 2019 році — на 139,6%, у 2020 році — на 148,2%. Однак у 2020 році порівняно з 2018 роком фінансування використання корисних властивостей лісів зменшилося на 253,3 тис. грн або на 17,3%. Також у 2020 році порівняно з 2018 роком зменшилися загальновиборничі та адміністративні витрати. Зокрема загальновиборничі витрати зменшилися на 191,5 млн грн, а адміністративні витрати — на 108,9 млн грн

Проведений аналіз виконання виробничо-фінансових планів по лісовому і мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища в системі ДАЛРУ дає підстави стверджувати про необхідність інституціональної модернізації наявного фінансово-економічного механізму лісогосподарювання. Така інституціональна модернізація має передбачати умонтування в наявний фінансово-економічний механізм лісогосподарювання комплексу інститутів-правил, які дадуть можливість:

- 1) посилити здатність лісів продукувати екосистемні послуги та нарощувати асиміляційний потенціал територій;
- 2) упередити прояви обмеження доступності екосистемних послуг лісів для населення країни;
- 3) забезпечити підвищення рівня лісистості території через дотримання запланованих темпів лісовідновлення та розширення масштабів лісорозведення;
- 4) прискорити процеси лісокультурного облаштування самозаліснених земель;
- 5) взяти за основу традиційну для України інституціональну архітектоніку лісогосподарювання при поглибленні реформи управління лісовим господарством (розмежування господарських та інспекційних функцій);
- 6) зберегти цілісно-майнові комплекси постійних лісокористувачів та забезпечити їх модернізацію, реконструкцію та технічне переоснащення;
- 7) максимальною мірою з врахуванням реалій та фінансових обмежень воєнного часу відновити бюджетне фінансування лісовідновлення, лісовідтворення, лісорозведення, охорони та захисту лісів через формування спеціальних фондів розвитку лісового господарства;
- 8) у відповідності з передовим іноземним досвідом розробити інструментарій фінансування робіт по створенню захисних лісосмуг, які забезпечують приріст врожайності сільськогосподарських культур (по сільськогосподарських культурах зернової групи — це в середньому 3—4 центнери з 1 га), шляхом формування за рахунок відрахувань ча-

стини виручки від експорту зернових (0,1%) спеціального фонду фінансування агролісомеліоративних робіт;

9) забезпечити нарощення обсягів фінансування пріоритетних напрямів модернізації існуючих та створення нових лісових селекційно-насінневих комплексів у відповідності з традиціями вітчизняного лісівництва та з врахуванням передового іноземного досвіду;

10) забезпечити підвищений рівень концентрації фінансових ресурсів у сировинній та переробній ланках сфери лісогосподарювання лісозабезпечених регіонів;

11) сформувати надійне джерело фінансування потреб лісового господарства у малолісних районах за рахунок створення у бюджетах різного таксономічного рівня спеціальних фондів розвитку лісового господарства;

12) створити фінансову основу для імплементації у вітчизняну практику кращих іноземних практик наближеного до природи лісівництва та соціального лісівництва;

13) знизити загальний рівень фіскального навантаження на постійних лісокористувачів через збалансування ставок податків, зборів та обов'язкових платежів;

14) забезпечити еквівалентне вилучення лісоресурсної ренти і її еквівалентний розподіл між публічними бюджетами різних таксономічних рівнів (державний бюджет, обласний та районний бюджети, бюджети ОТГ);

15) стимулювати максимальний рівень утилізації деревних відходів і виробництва на цій основі різноманітних видів твердого біологічного палива;

16) підвищити рівень комерціалізації та капіталізації всього спектра екосистемних послуг, зокрема використання несировинних користностей лісів, посилення ґрунтоохоронної та водорегулюючої функції лісів.

В спектрі інститутів-правил, які потребують умонтування у фінансово-економічний механізм лісогосподарювання, мають бути інститути соціальної та екологічної відповідальності постійних лісокористувачів. Тобто постійні лісокористувачі, а також ймовірно їх об'єднання, мають забезпечувати максимізацію обсягів фінансування господарського освоєння лісоресурсного потенціалу задля задоволення соціальних потреб власних працівників, населення території концентрації лісоресурсних благ та всіх громадян країни, а також забезпечувати максимізацію природоохоронної, зокрема асиміляційної функції лісів. Реальне втілення названого інституту у практику лісогосподарювання дозволить реалізувати також ініціативу ректора Національного університету біоресурсів і природокористування України С. Ніколаєнка стосовно того, що необхідно об'єднувати зусилля хіміків, агробіологів разом з лісівниками для того, щоб знайти відповіді на питання, що постали перед лісовим господарством, зокрема щодо вироблення шляхів подолання кризи, яка склалася з всиханням лісів [13, с. 23].

Доцільним є умонтування інституту цільової спрямованості акумульованої в публічних бюджетах рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у фінансово-економічний механізм лісогосподарювання через інституціоналізацію спеціальних фондів розвитку лісового господарства у бюджетах різного таксономічного рівня, що дасть можливість сформувати надійне джерело фінансування потреб лісового господарства, зокрема тих, які пов'язані з модернізацією основного капіталу постійних лісокористувачів.

В умовах відносно невисокої частки стиглих деревостанів у віковій структурі лісового фонду ряду регіо-

нів України та необхідності забезпечення прийнятого рівня економічної ефективності виробничо-господарської діяльності постійних лісокористувачів набуває значної актуальності проблема умонтування у фінансово-економічний механізм лісогосподарювання інституту комерціалізації екосистемних послуг лісів, що дасть можливість фінансовий дефіцит постійних лісокористувачів, зумовлений обмеженістю деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування, компенсувати максимізацією фінансових вигод від реалізації екосистемних послуг лісів, зокрема їх рекреаційної функції, а також ефективнішого використання фауністичних ресурсів.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

В умовах воєнного стану, загострення природно-ресурсних обмежень та поглиблення інституціональних трансформацій у сфері лісогосподарювання актуалізується доцільність інституціональної модернізації фінансово-економічного механізму лісогосподарювання як сукупності форм, методів, способів та інструментів акумуляції та розподілу фінансових ресурсів, отриманих внаслідок господарського освоєння лісоресурсного потенціалу, бюджетного фінансування потреб лісовідновлення, лісовідтворення, лісорозведення, охорони та захисту лісів, вітчизняного та іноземного непублічного (приватного) фінансування лісогосподарських та лісоохоронних проєктів. Дослідження показали, що фінансово-економічний механізм лісогосподарювання потребує інституціональної модернізації, оскільки по ряду показників у 2018—2020 роках спостерігається невиконання Державним агентством лісових ресурсів України виробничо-фінансових планів по лісовому і мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища. Враховуючи реалії та обмеження воєнного стану, вагоме екологічне, соціальне та економічне значення лісів для життєдіяльності населення, пріоритети інституціональної модернізації фінансово-економічного механізму лісогосподарювання мають відповідати ряду вимог та передбачати першочергове умонтування в систему лісових фінансів інституту соціальної та екологічної відповідальності постійних лісокористувачів, інституту цільової спрямованості акумульованої в публічних бюджетах рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів та інституту комерціалізації екосистемних послуг лісів. Враховуючи фінансові та інші обмеження, зумовлені воєнним станом, необхідними є розроблення та інституціоналізація механізму формування фонду розвитку лісового господарства, що створюватиметься у формі спеціального бюджетного фонду на різних таксономічних рівнях за рахунок частини відрахувань податків, зборів та інших обов'язкових платежів, які генеруються у сфері господарського освоєння лісоресурсного потенціалу та його подальшого залучення у відтворювальний процес.

Література.

1. Бойко Я.М. Фінансово-економічний механізм розвитку лісового господарства регіону. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. Спецвипуск 33. Частина 3. С. 16—19.

2. Виступ Голови Товариства лісівників України Юрія Марчука на IV з'їзді лісівників. Економіст. 2018. № 10. С. 11—18.

3. Волинчук Ю.В., Бакалейко І.В. Організація фінансових потоків у системі лісогосподарських підприємств. Економічні науки. Серія: Економіка та менеджмент. 2014. Вип. 11. С. 6—19.

4. Геннадій Москаль: Лісове господарство упродовж багатьох століть — це стратегічна галузь Закарпаття. Економіст. 2018. № 10. С. 19—21.

5. Голян В.А., Шубалий О.М. Трансформація системи фінансових відносин у лісовому секторі на засадах бюджетної економії та самоокупності. Фінанси України. 2015. № 12. С. 81—93.

6. Дубина М.В., Зінкевич О.В. Детермінанти удосконалення функціонування системи фінансового забезпечення розвитку лісового господарства України. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2021. № 2. С. 62—70.

7. Жаворонок А.В., Ковальчук Н.О. Особливості фінансового забезпечення вітчизняних підприємств лісового господарства. Інфраструктура ринку. 2020. № 43. С. 154—159.

8. Звіт про виконання виробничого плану по лісовому господарству за січень-грудень 2018 р. Форма 10-ЛГ (загальна). Затверджено Наказом Держкомлісгоспу України від 05.02.2009. № 30.

9. Звіт про виконання виробничо-фінансового плану по лісовому і мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища за січень-грудень 2020 р. Форма 10-ЛГ (загальна). Затверджено Наказом Держлісагентства України від 23.04.2019. № 267.

10. Звіт про виконання виробничо-фінансового плану по лісовому і мисливському господарству та охороні навколишнього природного середовища за січень-грудень 2019 р. Форма 10-ЛГ (загальна). Затверджено Наказом Держлісагентства України від 23.04.2019. № 267.

11. Карпук А.І., Несторіак Ю.Ю., Олексієвець О.М. Інвестиційне забезпечення відтворення лісового біорізноманіття в контексті диверсифікації діяльності лісогосподарських підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 1. С. 5—12.

12. Олександр Горган: Для Київської області лісова галузь — це колосальний драйвер розвитку економіки. Економіст. 2018. № 10. С. 22.

13. Станіслав Ніколаєнко: Наш університет досить серйозно сьогодні опікується проблемою підготовки кадрів для лісової галузі. Економіст. 2018. № 10. С. 23.

14. Торосов А.С., Зуєв Є.С., Харченко Ю.В. Удосконалення фінансової системи лісової галузі. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. 2017. № 2. С. 110—115.

References:

1. Boyko, Ya.M. (2011), "Financial and economic mechanism of forestry development in the region", *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho universytetu Seriya ekonomika*, vol. 33, no. 3, pp. 16—19.

2. Marchuk, Y. (2018), "Speech of the Chairman of the Association of Foresters of Ukraine, Yury Marchuk, at the IV Congress of Foresters", *Ekonomist*, vol. 10, pp. 11—18.

3. Volynchuk, Yu.V. and Bakalejko, I.V. (2014), "Organization of financial flows in the system of forestry enterprises", *Ekonomichni nauky. Seriya: Ekonomika ta menedzhment*, vol. 11, pp. 6—19.

4. Moskal', H. (2018), "For many centuries, forestry has been a strategic branch of Transcarpathia", *Ekonomist*, vol. 10, pp. 19—21.

5. Holyan, V.A. and Shubalyy, O.M. (2015), "Transformation of the system of financial relations in the forest sector based on the principles of budget economy and self-sustainability", *Finansy Ukrayiny*, vol. 12, pp. 81—93.

6. Dubyna, M.V. and Zinkevych, O.V. (2021), "Determinants of improving the functioning of the system of financial support for the development of forestry in Ukraine", *Problemy suchasnykh transformatsij. Seriya: ekonomika ta upravlinnia*, vol. 2, pp. 62—70.

7. Zhavoronok, A.V. and Koval'chuk, N.O. (2020), "Peculiarities of financial support of domestic forestry enterprises", *Infrastruktura rynku*, vol. 43, pp. 154—159.

8. State Forest Resources Agency of Ukraine (2018), *Zvit pro vykonannya vyrobnychoho planu polisovomu hospodarstvu za sichen'-hruden' 2018 r. Forma 10-LH (zahal'na). Zatverdzheno Nakazom Derzhkomlishospu Ukrainy vid 05.02.2009. №30* [Report on the implementation of the forestry production plan for January-December 2018. Form 10-LH (general). Approved by the Order of the State Forestry Committee of Ukraine dated February 5, 2009. No. 30], State Forest Resources Agency of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

9. State Forest Resources Agency of Ukraine (2020), *Zvit pro vykonannya vyrobnycho-finansovoho planu po lisovomu i myslyvs'komu hospodarstvu ta okhoroni navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyscha za sichen'-hruden' 2020 r. Forma 10-LH (zahal'na). Zatverdzheno Nakazom Derzhlisahentstva Ukrainy vid 23.04.2019. №267* [Report on the implementation of the production and financial plan for forestry and hunting and environmental protection for January-December 2020. Form 10-LH (general). Approved by the Order of the State Forestry Agency of Ukraine dated April 23, 2019. No. 267], State Forest Resources Agency of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

10. State Forest Resources Agency of Ukraine (2019), *Zvit pro vykonannya vyrobnycho-finansovoho planu po lisovomu i myslyvs'komu hospodarstvu ta okhoroni navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyscha za sichen'-hruden' 2019 r. Forma 10-LH (zahal'na). Zatverdzheno Nakazom Derzhlisahentstva Ukrainy vid 23.04.2019. №267* [Report on the implementation of the production and financial plan for forestry and hunting and environmental protection for January-December 2019. Form 10-LH (general). Approved by the Order of the State Forestry Agency of Ukraine dated April 23, 2019. No. 267], State Forest Resources Agency of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

11. Karpuk, A. Nestoriak, Iu. and Oleksiievets, O. (2019), "Investment support for the reproduction of forest biodiversity in the context of diversification of forest enterprises' activities", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 1, pp. 5—12.

12. Horhan, O. (2018), "For the Kyiv region, the forest industry is a colossal driver of economic development", *Ekonomist*, vol. 10, pp. 22.

13. Nikolaienko, S. (2018), "Stanislav Nikolayenko: Today, our university is quite serious about the problem of training personnel for the forestry industry", *Ekonomist*, vol. 10, pp. 23.

14. Torosov, A.S. Zuev, Ye.S. and Kharchenko, Yu.V. (2017), "Improvement of the financial system of the forest industry", *Visnyk KhNAU. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 2, pp. 110—115.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2022 р.